

stunget. Av 66 **b** återstår endast delar av hst. I 70 **s**, som är otympligt ristat, är mellanleden skadad. 71 **t** har förlorat högra bst och 72 **i** sin nedre del. 75 **n** och 76 **a** ha ensidiga bst. Efter 76 **a** finnas inga spår av ristning.

Rhezeliuss (F a 6): 4 **i** saknas; 13 **i**, 35—42 **auþorkia**; sk saknas efter 42 **i** och 46 **t**; 65—67 **uik**; 76 **a** saknas. — Rhezelius' teckning (i R 550) och Bureus' kopparstick ha också i stort sett dessa fel. — Hadorph: 21 **u**; sk saknas efter runorna 32 **a**, 36 **t** och 52 **a**; 62 **i**, 64 **a**; sk efter 64; 67 **r**; sk saknas efter 67; sk efter runorna 68 **r**, 72 **i** och 76 **a**. — Celsius: 4 **i** saknas; sk efter 61 **n**; 62 **s** saknas; sk efter 72 **i** och 76 **a**. — Dybeck: 13 **i**; 62 **s** saknas; sk saknas efter 67 **i**. — Brate: 8 **g**, 21 **u**. Båda dessa fel äro rättade i *Svenska runristare*.

Om namnet *Manni* (*Māni*) se U 304 och om *Sialfi* se U 337. 28—32 **hulta** uppfattar Brate med tvekan som ett namn »Holde». Riktigare torde vara att häri se namnet *Hulti* (*Holti*). I runinskrifter förekommer det eljest icke, men det är säkert styrkt i svenska medeltida källor. Namnet är vanligt på västnordiskt område. Det »hör säkerligen till de sällsynta dopnamn, som bildats direkt av ortnamn. *Holt*, *Holtar* är ett vanligt sådant i Norge. Jfr *-hylltingr* i en del isl binamn, t. eks. *stafhylltingr*» (Lind, *Norsk-isländska dopnamn*, sp. 563). Namnet skulle också kunna fattas som ett kortnamn till *Hultrika*, som finnes belagt på U 505.

Om det hos Öpir vanliga **a**-bortfallet i ordet **runa(a)** se U 229.

Det kan icke råda någon tvekan om, att den *Manni*, som låter rista Vällingsö-hällen efter sina bröder, är samme person som den *Manni*, vilken tillsammans med sin hustru och en av sönerna låter bygga den bro, som omtalas på den numera försvunna ristningen vid det närbelägna Ekeby (U 565). Av »Vällingsösläkten» känna vi sålunda genom dessa två ristningar följande medlemmar:

Sven			
Manne (g. m. Åfrid)	Hulte	Torkel	Själve
Olev	Johan		

Frågan, vilken av ristningarna som har utförts först, låter sig icke besvaras med någon säkerhet. Det är tänkbart, att Öpir har ristat dem båda vid ett och samma tillfälle.

Om ristningens plats vid en gammal väg se S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Norrtäljetrakten*, s. 77 f.

567. Lohärads kyrka.

Pl. 127.

Litteratur: L 610, D 2: 258. J. Bureus, F a 6 s. 188 n:r 117 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 250; J. Rhezelius, *Monumenta Uplandica* (F c 6), s. 84 (tryckt i UFT, h. 32, 1915—17, s. 49), R 550 n:r 32; N. Celsius (resp. Laurentius Sepelius) *Roslagia* (1721), s. 44 f.; Jonas Johansson Lodinus, *Brev till And. Åkerblad* den 21 maj 1725 (R 554, UUB); O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 118; *Kyrkoinventarium 1829* (ATA); R. Dybeck, *Runa* (fol.) 1, s. 73; UFT h. 2 (1872), s. 42; E. Brate, *Anteckningar 1916* (ATA); S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Norrtäljetrakten* (i: *Norrtäljetrakten under forntiden*, 1945), s. 62.

Äldre avbildningar: Bureus, teckning (i F a 5); Rhezelius, teckning (i *Monumenta Uplandica* och i R 550); Dybeck, D 2: 258; Brate, foto 1916 (ATA).

Runstenen står lutad mot östra kyrkogårdsmuren, 3 m. N om grinden.

Rhezeliuss anger i *Monumenta Uplandica* stenens plats på följande sätt: »I Sachrstien i Loheretzkirkio ligger denne Runsteen, är grof och oiempn steen»; R 550: »På gälfwet i Sachrestijan, widh dören.» I samma arbete antecknar han: »Denne stenen är förder af sit rätte ruhm och lagd på golfwet i Sachriestian.» Egendomligt nog har J. Hadorph icke känt till stenen. Han

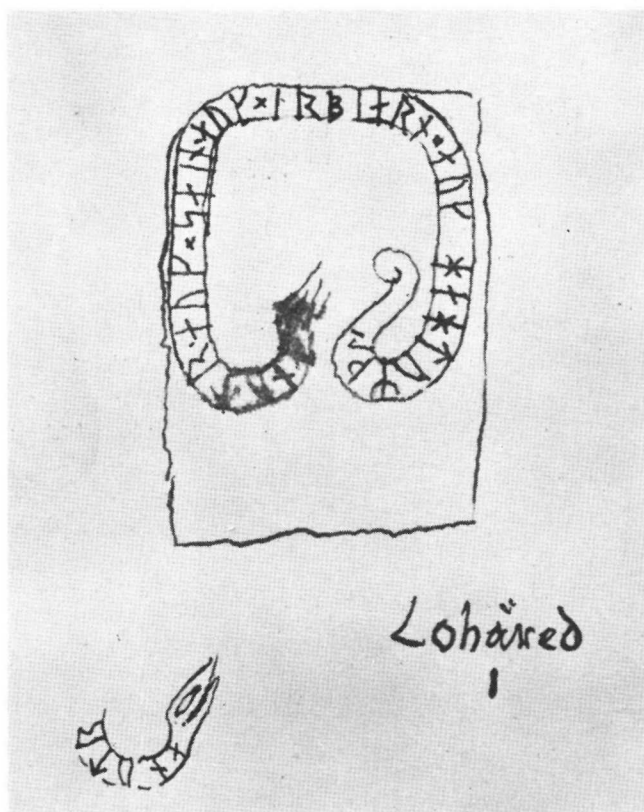

Fig. 299. U 567. Lohärads kyrka. Efter teckning av Bureus.

skriver nämligen i sin Resejournal (i: Peringskiölds *Monumenta* 3): »Loohäradtz kyrkia en gråstens kyrkia, uthan alla monumenter, dher i sochnen fins allena en Runesteen på Hålstadz gårde». I dissertationen *Roslagia* (1721) omtalas stenen på följande sätt: »In pavimento sacrarii ad januam jacet hic lapis . . . De suo loco motus est hic lapis, & in sacrarium transportatus, inæquabilis multo & confragosus, nec ejus lectura bene videtur.» O. Celsius anger stenens plats och inskrift ordagrant efter Rhezelius men anför därefter en uppgift, som Jonas Lodinus har lämnat i ett brev 1725, där han skriver: »Uti Sacristian på gålfvet har för mång åhr sådan en Runsteen legat men gålfvet nu förändrat och stenen intet fins.» I Kyrkoinventarium 1829 uppges: »Innan för Dörren i Sacristian finnes en Runsten med 18 hela Runor, utom dem, som äro förnötte, för öfrigt oläslige.» L 610: »Sakerstie golfvet.» Vid Dybecks besök år 1871 stod stenen »på Kyrkvallen»; i *Runa* skriver han, att runstenen »vid kyrkan . . ., som på 1600-talet låg i sakerstie golfvet, ännu för två år sedan begagnades till trappsten utanför kyrkdörren»; »nu» d. v. s. 1872, är den »rest utanför kyrkogården mot östra bogårdsmuren». Runstenen hade enligt *UFT* (1872) »på Fornminnesföreningens bekostnad» rests »utanför kyrkogården». Stenen står fortfarande kvar på denna plats.

Blåsvart, basisk stenart med ljusa inslag. Höjd 1,11 m., bredd 0,88 m. Ristningen är klumpigt utförd med ristningslinjer, som ibland äro djupa, ibland mycket grunda. Så är t. ex. ormens öga numera endast svagt skönjbart. Rhezelius beskriver stenen på följande sätt (i R 550): »Är en grof och fuhl sten, skroflotter och oiämpn, och synes skriften ganska illa.» Ristningens ojämnhet kan möjligen till en del förklaras av att stenen tidigare har legat i sakristie golfvet.

Alla de bevarade runorna äro dock fullt säkra.

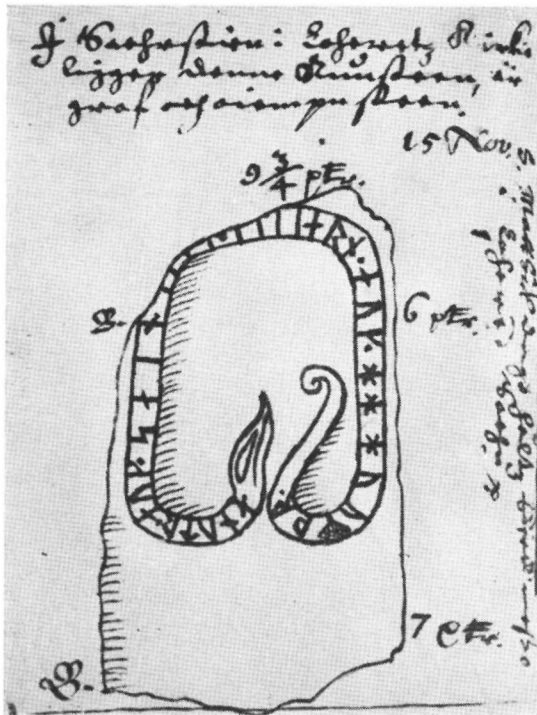

Fig. 300. U 567. Lohärads kyrka.
Efter teckning av Rhezelius i Monumenta Uplandica.

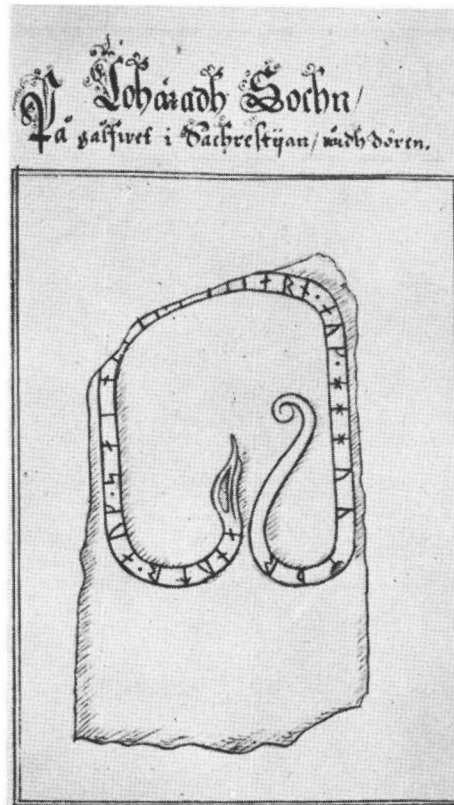

Fig. 301. U 567. Lohärads kyrka.
Efter teckning av Rhezelius i R 550.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter Bureus):

anutr · auk · sain [· auk × irbiarn × a] uk · hahurpr
5 10 15 20 25 30

Anundr ok Svæinn(?) ok Ærnbiorn ok Hægviðr(?).

»Anund och Sven(?) och Ärnbjörn och Hægvid.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar utan sk. 1 a har förlorat övre delen av hst. 8 k är delvis mycket svagt. 12 n har förlorat huvudstavens övre del. Efter 12 n är ristningen svårt skadad fram till 24 u; detta skadade parti mäter 75 cm. Vid den undre ramlinjen, som till största delen är bevarad på det skadade stycket, synas de nedre delarna av fem runor. Det skadade partiet skulle kunna ge plats för omkring åtta runor. 30 n är otympligt. — Bureus (teckning insatt i Fa 5): Det nu fördärvade partiet mellan 12 n och 23 a läses · auk × irbiarn ×; mellan 28 h och 29 u insättes ett t; 30 m; 32 r är tecknat som ett s. — Rhezelius (Fa 6): Mellan 12 n och den numera endast delvis bevarade runan 23 a läser Rhezelius: ... arn ×; 27 h, 30 u; mellan 30 och 31 insättes en runa, som genom skraffering utmärkes som skadad. Samma läsning återfinnes i R 550.

Inskriftens två första namn, *Anundr* och *Svæinn*, hör till de vanligaste namnen under vikingatiden. Det tredje namnet har, av Bureus' teckning att döma, varit *Ærnbiorn*. Namnet behandlas av O. v. Friesen i *UFT* h. 29 (1924), s. 360: »Ärnbjörn är under vikingatiden ganska vanligt i Uppland, och i samma form träffas det även under medeltiden i Östergötland. Under formerna Arnbjörn, Ambjörn har det en vidsträckt spridning i vårt land under sistnämnda skede.» I uppländska runinskrifter finnes namnet emellertid belagt sammanlagt endast fem gånger.

Runorna 26—32 **hahurþr** äro väl bibehållna. De ha säkerligen utgjort ett namn. Troligen återger denna skrivning mansnamnet *Hægviðr*, som visserligen icke finnes belagt i runinskrifter men är säkert styrkt i medeltida källor. Vad bruket av **h**-runan som tecken för *h*-ljud beträffar, kan det framhållas, att detta också förekommer på de i grannskapet resta U 537 och U 573. Se f. ö. om denna användning U 124 och S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Norrtäljetrakten*, s. 62 f.

Dybeck anmärker, att U 567 synes tillhöra förra hälften av en runinskrift, och Brate anser också, att denna runsten möjligen har »hört tillsammans med en annan sten». Brate tänker sig, att »runstenen varit gavelsten i en kista». Dessa antaganden förefalla högst ovissa. Visserligen har U 567 endast innehållit fyra namn, och man skulle därför ha väntat en fortsättning. Å andra sidan är ristningen så klumpigt utförd, att man väl kan tänka sig, att den oövade och okunnige ristaren också språkligt har gett inskriften denna otillfredsställande form. I alla händelser bör Brates tanke, att U 567 skulle ha varit gavelsten i en gravkista, bestämt avvisas.

568. Prästgården, Lohärads sn.

Litteratur: L 611. O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 118; R. Dybeck, Runa (fol.) 1, s. 73; UFT h. 2 (1872), s. 42.

O. Celsius har om denna fragmentariska inskrift antecknat följande: »En sten finnes i Prästgården i Lohärad, som legat i bakugnsurn.» Stenen var i två stycken. Dessa uppgifter har Celsius enligt vad han meddelar erhållit av Jonas Lodinus, och sannolikt är det också Lodinus' läsning, som Celsius återger. Det datum, som här förekommer hos Celsius — »den 8 febr. 1732» —, anger med all sannolikhet den tidpunkt, då Lodinus lämnat honom uppgifterna om inskriften. L 611: »Prestgården, bakugnsurnen.» Dybeck skriver 1872, att om runstenen »i prestgården vet man intet», och C. A. Klingspor (*UFT*) antecknar: »Denne sten saknas.»

Inskrift (enligt Celsius):

A: ... sikuarta sun ...
5 10

B: ... **aftrir bonta sin** ...
15 20

... Sigvarðar(R) sun ... æftir(R) bonda sinn ...

»... Sigvards son ... efter sin man ...»

1—8 **sikuarta** (gen.) torde återge ett *Sigvarðar*, genitiv av mansnamnet *Sigvarðr*.

569. Prästgården, Lohärads sn. Nu i Söderby-Karls museum.

Pl. 127.

Litteratur: C. A. Holmberg, Förteckning öfver en del fasta fornlemningar i Lohärads socken (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Stockholms län 1936.

Äldre avbildning: G. Lovén, teckning 1926 (ATA).

Ett litet fragment av en runsten påträffades omkring år 1920 i en mur vid Lohärads prästgård. Det förvaras nu i Söderby-Karls museum.

Sandsten. Mått $0,34 \times 0,24$ m. Ristningen är djupt och tydligt huggen.